

Е. Половка, асп.
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, Україна

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ И НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАНИЙ ГИДРОЛОГИИ СУШИ (на примере истории построения водохранилищ в Украине)

Рассмотрена история образования и причин, побудивших человечество к созданию искусственных водоемов (водохранилищ), а также раскрыты их функции в разные времена развития человека, в зависимости от общественного строя в различных частях земного шара. В общих чертах изложена история развития строительства водохранилищ на территории Украины и рассмотрена география распространения этих искусственных водоемов по основным рекам и областям нашей страны. Акцентируется внимание читателя на историческом срезе научных достижений украинских исследователей гидрологии суши, совершивших значительные научные разработки прикладного и теоретического характера именно в развитии этого научного направления. Уделяется значительное внимание становлению кафедры географической направленности в КНУ имени Тараса Шевченко и ее научным работам в направлении гидрологии суши.

Ключевые слова: водохранилища, ирригация (орошение), водоснабжение, гидрология суши, Украина, Е. В. Оппоков, А. В. Огиевский, кафедра гидрогеологии и гидроэкологии.

E. Polovka, PhD Student
Odessa National University after name I. I. Mechnikov, Odessa, Ukraine

MAIN STAGES OF THAT DIRECTIONS FOR FORMING THE RESEARCH HYDROLOGY OF SUSHI (on the example of the history of the construction of reservoirs in Ukraine)

This article is devoted to the study of the history of education and the reasons that pushed humanity to build reservoirs. Our research was conducted through two components: 1) the history of the construction of reservoirs; 2) the main milestones in the construction of reservoirs in Ukraine, their general characteristics and scientific developments.

In the first part of this article, a historical cut to the approaches and classifications of these unit water bodies is implemented: typification after genesis, geographic location, configuration; the classification of reservoirs for volume, area and depth, the nature of flow regulation, the depth of water level production, water exchange, hydrochemical and hydrobiological indicators, and so on.

In the second component, the author before the reader reveals in general terms the history of the construction of reservoirs on the territory of Ukraine at different times. Here, in more detail, we consider the distribution of these artificial reservoirs, namely: on the main rivers and regions of Ukraine. The author focuses attention on the historical section of the scientific developments of Ukrainian researchers of the hydrology of the land, which carried out significant advances in applied and theoretical nature in the development of this particular scientific direction. Attention is paid to the formation of the first unit, which began the training of hydrological specialists from this field of science – the Department of Geographical Direction at Taras Shevchenko National University of Kyiv and its scientific developments in the field of land hydrology.

The modern views of Ukrainian researchers of these water artificial objects for their near future in Ukraine are highlighted.

Key words: reservoirs, irrigation (irrigation), water supply, land hydrology, Ukraine, E. V. Oppokov, A. V. Ogievsky, Chair of Hydrogeology and Hydroecology.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.68.34>
УДК 911.3

І. Кислицька, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗА ОСНОВНИМИ НАПРЯМАМИ

Присвячено аналізу основних тенденцій у сфері вищої освіти України. Проаналізовано динаміку кількості вищих навчальних закладів за 2006–2016 рр., виявлено особливості їх територіального розміщення, наведено передумови виявлених змін у чисельності студентів за аналогічний період. Особливий наголос зроблено на напрямках підготовки студентів. Виділено ТОП-5 напрямів в Україні за кількістю прийнятих на навчання студентів у 2010/11 та 2016/17 н. р. Виявлено загальнонаціональні закономірності, підтверджено на прикладі Київського університету імені Тараса Шевченка.

Ключові слова: заклад вищої освіти, напрям підготовки, рівень акредитації, навчальний рік, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Постановка проблеми. Перебуваючи у складі Радянського Союзу, наша країна стала батьківщиною не одного видатного вченого. Рівень підготовки українських фахівців довгий час уважався одним із найкращих у світі. Після закінчення школи вступити до вищого навчального закладу було обов'язком кожного. Зі здобуттям незалежності в Україні спостерігалася подібна тенденція, і протягом багатьох років завдяки доволі високим показникам охоплення молоді загальною середньою та вищою освітою наша країна займала достатньо високі позиції у світових рейтингах. До прикладу, саме завдяки високому показнику охоплення населення освітою (поруч із низькими значеннями економічної та екологічної складових) Україна належить до групи країн із вищим за середній Індексом людського розвитку. Однак абсолютизувати значення кількісних показників не доцільно, оскільки за сучасних умов гостро постали питання якості освіти, її безперервності, відповідності європейським стандартам, можливість задоволення потреб держави тощо.

Відтак, метою дослідження є узагальнення особливостей динаміки чисельності студентів вищих навчальних закладів за основними напрямками (як у цілому по

Україні, так і на прикладі Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

Аналіз останніх публікацій і джерельної бази дослідження. Характеристики вищої освіти неодноразово потрапляли до поля зору науковців. Найчастіше, це представники освіти та науки, економіки, юриспруденції. Багато напрацювань у цій галузі належать державним службовцям. У межах суспільної географії аналізу особливостей вищої освіти присвячено праці Я. Олійника, К. Мезенцева, Н. Мезенцевої, Н. Краснопольської, Л. Шевчук, О. Заставецької, О. Шаблія та інших науковців. Однак ґрунтовних досліджень динаміки чисельності студентів вищих навчальних закладів за напрямками дослідження не проводилося, що й визначає актуальність та необхідність наукових розвідок у цій сфері.

Виклад результатів дослідження. Система вищої освіти України представлена закладами III-IV (університети, академії, інститути) та I-II (коледжі) рівнів акредитації, які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Наприкінці 80-х – початку 90-х рр. XX ст. співвідношення їх кількості було незмін-

ним та однаковим. Здобуття незалежності стало вагомим поштовхом для розвитку вищої освіти нашої держави. Спостерігалось різке збільшення кількості вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Було організовано підготовку фахівців, яких раніше не випускали українські заклади вищої освіти, з'явилися нові професії та спеціальності, приватні установи, незалежні філії, підрозділи університетів, створювалися нові заклади з ініціативи місцевої влади тощо. З іншого боку, пропаганда обов'язкової вищої освіти, зростання вимог працедавців до претендентів, переорієнтація економіки

нашої країни на ринкові засади господарювання, а також глобальні тенденції розвитку освіти обумовили скорочення закладів I-II рівнів акредитації (рис. 1). До прикладу, у 2016/17 рр. у професійно-технічних навчальних закладах навчалося лише 217,3 тис. осіб, що є найменшим показником із 1990 р. Більше того, у контексті реформування освіти (зклади I-II рівнів акредитації втратили свою правонаступність у системі професійної освіти) та децентралізації влади (фінансування закладів I-II рівнів акредитації передано на рівень місцевих бюджетів) не важко передбачити їх подальше закриття.

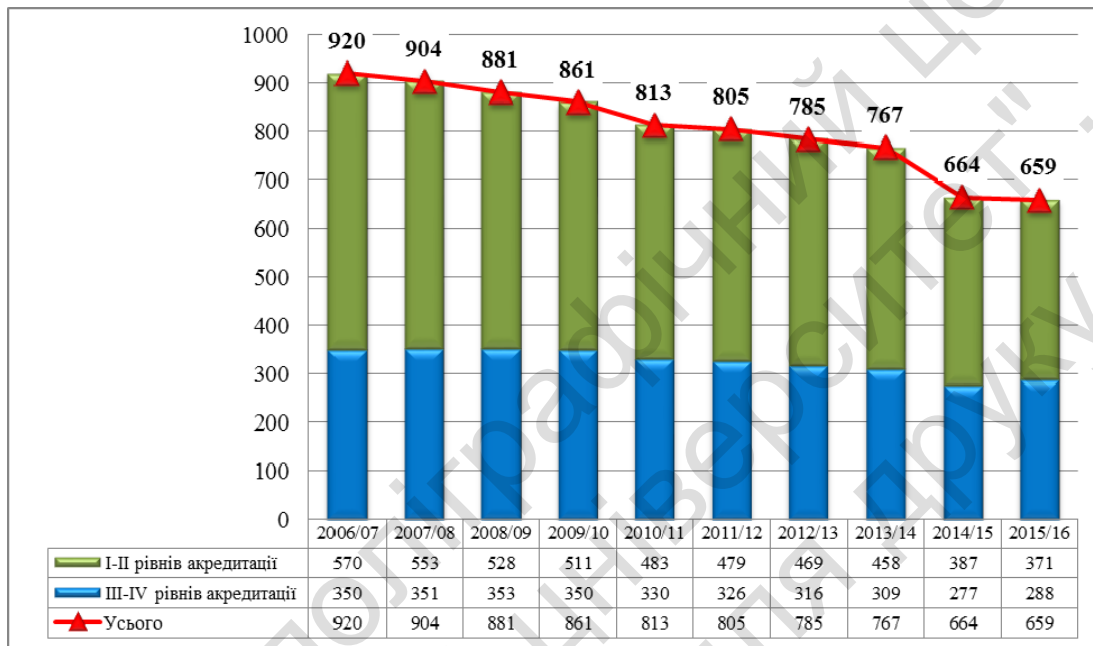

Рис. 1. Динаміка кількості закладів вищої освіти за рівнями акредитації в Україні протягом 2006–2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Зростання закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації тривало до 2010 р. Демографічні проблеми, з якими стикнулася наша країна у 90-х рр. XX ст. (скорочення загальної чисельності населення та населення віком

15–19 років, а також зменшення рівня народжуваності), обумовили скорочення чисельності студентів (рис. 2), що, у свою чергу, не могло не вплинути на діяльність закладів вищої освіти.

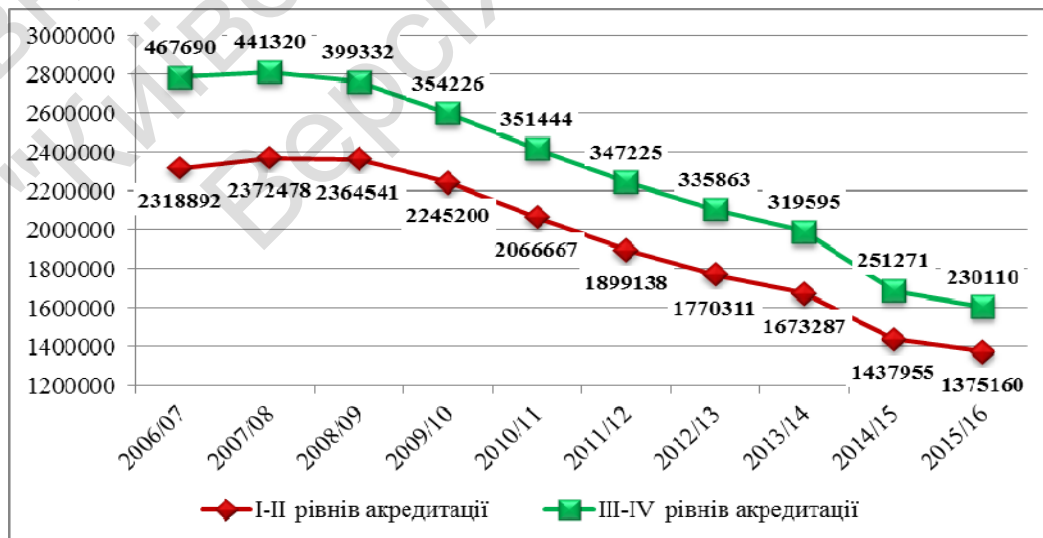

Рис. 2. Динаміка чисельності студентів вищих закладів освіти України за 2006–2016 рр.

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [1]

За регіонами України заклади вищої освіти розміщені нерівномірно. Так, традиційно першість належить Києву. Станом на 2016/17 навчальний рік (н. р.) у столиці функціонувало 97 установ (рис. 3). При цьому, майже половина всіх вищих навчальних закладів у 2016/17 н. р. була зосереджена у п'яти регіонах України (м. Київ, Харківська, Дніпропетровська, Львівська та Одеська області). Найменша кількість вищих навчаль-

них закладів функціонує в окупованій Луганській області. Більшість закладів III-IV рівнів акредитації розміщено у Києві та Харківській області (25 % від їх загальної кількості по Україні), а I-II рівнів акредитації – в індустріально розвинених Донецькій, Одеській, Херсонській, Харківській областях. Відповідна кількість закладів вищої освіти прямо корелюється із чисельністю студентів, які в них навчаються (рис. 3).

Рис. 3. Ранжування регіонів України за чисельністю студентів та кількістю вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації за 2016/17 н. р.

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Щодо напрямів підготовки студентів, то варто констатувати, що Україна успадкувала від Радянського Союзу доволі розвинену та розгалужену мережу вищих навчальних закладів, які здійснювали підготовку спеціалістів для задоволення потреб планової економіки. Пріоритетний розвиток надавався технічним, технологічним, медичним, педагогічним і військовим вищим навчальним закладам. Запровадження ринкових умов гос-

подарування спонукало заклади вищої освіти відкривати нові спеціальності, факультети, інститути. Як наслідок, перелік напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців, постійно розширювався. Для того, аби мати змогу порівняти чисельність студентів за галузями знань у 2010/11 та 2016/17 н. р., було розглянуто перелік, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 (табл. 1).

Таблиця 1. Чисельність студентів за основними напрямками у 2010/11 та 2016/17 н. р.

Напрями підготовки	Кількість студентів у 2010/11 н. р., осіб	Кількість студентів у 2016/17 н. р., осіб	Темп приросту/спаду, %
Соціальні науки, бізнес і право	701670	305624	-56
Інженерія	348052	198220	-43
Гуманітарні науки та мистецтво	180618	104233	-42
Освіта	126724	83997	-34
Транспорт	92442	56946	-38
Природничі науки	82038	46143	-44
Охорона здоров'я	76422	112537	47
Будівництво та архітектура	70561	31879	-55
Сільське, лісове і рибне господарство та переробка їх продукції	44039	32614	-26
Техніка й енергетика аграрного виробництва	33238	21423	-36
Геодезія та землеустрій	13304	9179	-31
Безпека	11956	7158	-40
Ветеринарія	10041	9206	-8
Специфічні категорії	9413	7348	-22
Соціальне забезпечення	6023	5374	-11
Державне управління	3356	2019	-40
Військові науки	307	3477	1033

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Протягом 2010–2017 рр. за всіма напрямками спостерігається зменшення кількості студентів. Як і у 2010 р., на сьогодні найбільша кількість студентів навчаються за такими напрямками, як: "Соціальні науки, бізнес і право", "Інженерія", "Охорона здоров'я", "Гуманітарні науки та мистецтво", "Освіта" тощо. Найвищий темп скорочення кількості студентів є характерним для

напрямку підготовки "Соціальні науки, бізнес і право", що є цілком зрозумілим, адже сьогодні ринок праці перенасичений юристами, економістами. Хоча варто констатувати, що кількість студентів, які навчаються за даним напрямком, залишається невинувато великою. Удвічі відбулося скорочення підготовки фахівців за напрямком "Будівництво та архітектура", що обумовлено низькою

престижністю даної спеціальності, а також низьким рівнем будівництва нового житла в Україні (за винятком м. Києва та Київської області). Найменші темпи скорочення є характерними для таких спеціальностей, як "Ветеринарія", "Соціальне забезпечення", "Сільське, лісове і рибне господарство та переробка їх продукції". Це достатньо вузькоспеціалізовані напрями, попит на які традиційно невисокий і обирають його, як правило, за власним покликанням, прикладним значенням, а не за престижністю. Зазначимо доволі вагомі зміни у пози-

тивний бік за такими напрямками, як "Військові науки" та "Охорона здоров'я", що викликано актуальними потребами сьогодення нашої держави (проведення антитерористичної операції на сході, необхідність оборони країни, висока смертність, відсутність висококваліфікованих медичних працівників тощо). Саме на ці спеціальності за останні декілька років державне замовлення суттєво зросло. Підтвердженням окреслених тенденцій є ТОП-5 напрямів за кількістю прийнятих на навчання абітурієнтів у 2010/11 та 2016/17 н. р. (рис. 4).

Рис. 4. ТОП-5 напрямів за кількістю прийнятих на навчання абітурієнтів у 2010/11 та 2016/17 н. р.

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [1]

Отже, у 2016/17 н. р. спостерігається зростання студентів, прийнятих на початковий цикл навчання за напрямом підготовки "Управління та адміністрування" і "Охорона здоров'я". Ці напрями ввійшли до ТОП-5 завдяки значному державному замовленню на ці спеціальності. Традиційно популярними серед студентів лишаються "Освіта", "Інформаційні технології" (у 2015 р. було виділено окремо від загального напрямку "Інженерія"), стабільно високий попит характерний для спеціальності "Правознавство" (теж було виділено окремо).

Підкреслимо, що підготовка фахівців з таких напрямів, як "Інженерія", "Архітектура", "Медицина", "Хі-

мія" ведеться у вищих навчальних закладах державної форми власності. Це пояснюється наявністю відповідного матеріального забезпечення і науковими школами, що сформувалися на їх базі. Для закладів недержавної форми власності властива підготовка фахівців у галузі економіки і підприємництва, соціологічних досліджень, права тощо.

Задля підтвердження загальнонаціональних тенденцій, окреслених вище, пропонуємо розглянути ТОП-5 напрямів за кількістю студентів, прийнятих на навчання у Київський національний університет імені Тараса Шевченка у 2008/09 та 2016/17 н. р. (рис. 5).

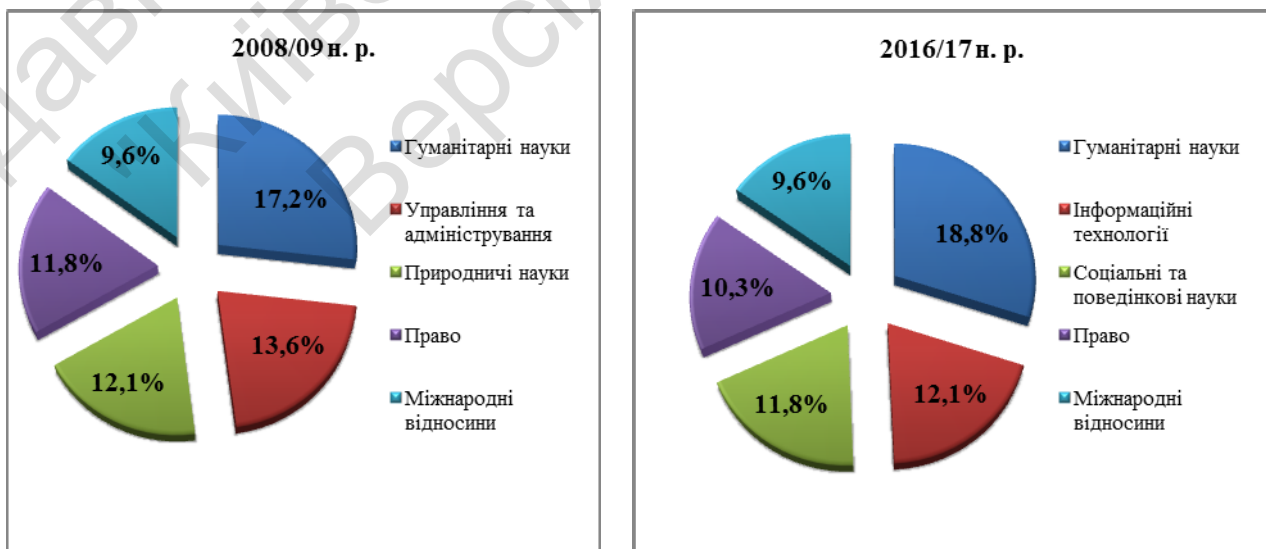

Рис. 5. ТОП-5 напрямів за кількістю студентів, прийнятих на навчання у Київський національний університет імені Тараса Шевченка у 2008/09 та 2016/17 н. р.

Джерело: побудовано автором за даними ІС "Конкурс" Міністерства освіти та науки України [2]

Відтак, за останні 10 років такі напрями, як "Гуманітарні науки" (релігієзнавство, історія, філософія, культурологія, філологія), "Право" та "Міжнародні відносини" традиційно входять до п'ятірки найчисленніших за кількістю студентів, прийнятих на навчання у Київський національний університет імені Тараса Шевченка, що відповідає і всеукраїнським тенденціям. Соціальні та поведінкові науки (економіка, політологія, психологія, соціологія) витіснили із п'ятірки облік та оподаткування, фінанси, банківську справу, менеджмент, маркетинг, підприємництво, які належать до напрямів "Управління та адміністрування". На прикладі вступних кампаній Київського національного університету імені Тараса Шевченка 2008/09 та 2016/17 н. р. підтверджується ще одна загальнонаціональна тенденція: особливої популярності набуває такий напрям підготовки, як "Інформаційні технології". Так, сьогодні його випускники користуються попитом як в Україні, так і за кордоном, отримуючи при цьому високу, порівняно із середньою по країні, заробітну плату.

И. Кислицкая, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ДИНАМИКА ЧИСЛЕННОСТИ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ЗА ОСНОВНЫМИ НАПРАВЛЕНИЯМИ

Исследование посвящено анализу основных тенденций в сфере высшего образования Украины. Проанализирована динамика количества высших учебных заведений за 2006–2016 гг. Выявлены особенности их территориального размещения, приведены предпосылки выявленных изменений в численности студентов за аналогичный период. Особый акцент сделан на направлениях подготовки студентов. Выделено ТОП-5 направлений в Украине по количеству принятых на обучение студентов в 2010/11 и 2016/17 н. г. Обнаруженные общенациональные закономерности подтверждено на примере Киевского университета имени Тараса Шевченко.

Ключевые слова: учреждение высшего образования, специальность, уровень аккредитации, учебный год, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко.

I. Kyslytska, MSc
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DYNAMICS CHANGES IN THE NUMBER OF STUDENTS ATTENDING HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS ACCORDING TO THE AREAS OF SPECIALITIES

The study is devoted to the analysis of the main tendencies in the field of higher education in Ukraine. The paper analyzes the dynamics of the number of higher educational institutions for 2006–2016 and the number of students for the same period. It is determined that the revealed changes, first of all, are due to demographic features (reduction of the general population and population aged 15–19 years, as well as reduction of the birth rate). The features of territorial placement of institutions of higher education are outlined. The unevenness of their placement was revealed. In particular, half of all higher educational institutions are concentrated in five regions of Ukraine (Kyiv, Kharkiv, Dnipropetrovsk, Lviv and Odessa regions), and the smallest number of higher educational institutions operates in the occupied Luhansk region. Special emphasis is placed on the training of students. It was found that in all directions there is a decrease in the number of students, with the highest rate of reduction characteristic of the direction of training "Social Sciences, Business and Law". It was found that during the period under review, significant changes in the number of students did not take place in such highly specialized areas as "Veterinary Medicine", "Social Security" and "Agriculture, Forestry and Fisheries and their Processing of Products". Significant changes were observed in the relevant period of study in such areas as "Military Science" and "Health". The article also highlights the TOP-5 trends in Ukraine by the number of students admitted to study in 2010/11 and 2016/17 n. p. So, if in 2010/11, Among the entrants, the following specialties were popular: "Social sciences, business and law", "Engineering", "Health", "Humanities and art", "Education", then in 2016/17 n. p. Management and Administration, Health, Information Technologies, as well as traditional Education and Law. The established national laws are also confirmed by the example of the introductory campaigns of 2008/09 and 2016/17 n. Taras Shevchenko National University of Kyiv. The attempts to justify the revealed tendencies and their main preconditions are determined. It was found that the training of specialists in such areas as "Engineering", "Architecture", "Medicine", "Chemistry" is conducted in higher educational institutions of state ownership, and for institutions of non-state form of ownership, the training of specialists in the field of economics and entrepreneurship, sociological research, law.

Keywords: institution of higher education, speciality, level of accreditation, academic year, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

<http://doi.org/10.17721/1728-2721.2017.68.35>
УДК 911.2-577.4(477)

А. Журавкевич, магістр
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ЛАНДШАФТНО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ГЕОСИСТЕМ ДНІСТРОВСЬКО-ДНІПРОВСЬКОГО КРАЮ ДЛЯ АГРОУПРАВЛІНСЬКИХ ПОТРЕБ

Обґрунтовано теоретико-методичні засади ландшафтно-екологічного аналізу територій для агроуправлінських потреб. Визначено позиційно-динамічний підхід найдоречнішим в обґрунтуванні оптимальної ландшафтно-агрозосподарської організації територій. Досліджено особливості територіального прояву ерозійних процесів Дністровсько-Дніпровського краю. Проаналізовано ландшафтно-функціональну структуру території. Проведено якісну оцінку стійкості агрогеосистем Дністровсько-Дніпровського краю до ерозійних процесів. За допомогою ландшафтно-екологічного аналізу було обрано території, які потребують пріоритетної уваги управлінців при обґрунтуванні програм економічного розвитку регіонів, організації органічного землеробства та протиерозійних заходів, а також ті території, які є найстійкішими до ерозійних процесів.

Ключові слова: ландшафтно-екологічний аналіз, геосистеми, ерозійні процеси, ландшафтні смуги, парадинамічний район, парадинамічний регіон.

Вступ. Постановка проблеми дослідження. Ерозійні процеси впливають на ландшафти, завдають значних еколого-економічних і соціально-економічних збитків і є однією із причин втрати земельних ресурсів.

Ерозійні процеси відіграють важливу роль у ландшафтогенезі та природно-господарській організації території. Вивчення ерозійних процесів дає можливість створення й обґрунтування програм охорони